

egzistencijalizam i marksizam

... Treba ipak da se dobro razumemo: marksizam je filozofija našega veka, marksizam se ne može prekoračiti. Naše misli, ma kakve one bile ne prekoraču nikada granice koje je on odredio: rađaju se i razvijaju u njegovom kulturnom području. Kada Garodi piše („Humamite“, 27. maja 1955): „Marksizam predstavlja danas u stvarnosti koordinantni sistem koji jedan jedini omogućava da se odredi i definiše svaka misao u svakoj oblasti nauke, od političke ekonomije do fizike, od istorije do

etike“ — u potpunosti se slažemo s njim. Složili bismo se s njim isto tako kada bi proširio svoju tvrdnju na individualnu i kolektivnu delatnost, na dela, način života i rada, na osećanja, na razvoj institucija i karaktera. Da podemo još dalje, slažemo se u potpunosti sa Engelson kada piše u pismu koje je Plehanov iskoristio u svojoj čuvenoj raspravi sa Bernštajnom: „Nije dakle onako kako mnogi zamišljaju radi veće udobnosti da ekonomske prilike deluju automatski; naprotiv, ljudi stvaraju vlastitu istoriju, ali to se dešava u određenom sredini koja uslovljava

njihovu delatnost na osnovu već postojećih činjeničnih odnosa, među kojima ekonomski odnosi, bez obzira do kojeg stepena oni podležu uticajima znanstavih političkih i ideoloških odnosa, odlučuju ipak u poslednjoj instanci i predstavljaju crvenu nit koja se svuda provlači, jedinu vodilju u shvatanju istorijskog procesa“. I prirodno ne smatramo ekonomske uslove za običnu, statičnu strukturu nepokretnog društva: znamo da su suprotnosti koje se u njima nalaze pokretači istorije. (...)

Kako to onda da bismo prosto i obično marksisti. To se dešava zato što u gore citiranim tvrdnjama vidimo apstraktne principe, isticanje zadataka i problema, a ne konkretne istine, zato što nam se čini da se one mogu različito interpretirati, dok međutim savremenim marksistima one izgledaju jasne, precizne, evidentne i određene...

dorđe jovanović

studije i kritike

Lepota i istina, dobijaju u umetnosti svoj novi naročiti oblik, ali ne time što se od jedne lepote i jedne istine prave druga lepota i druga istina, već što se ista lepota i ista istina otkrivaju u novom

vidu. Radi se, dakle, o umetničkoj lepoti i umetničkoj istini, radi se o novim otkrićima stvarnosti a ne o njenoj deformaciji. Umetnička lepota i umetnička istina nisu i ne mogu nikada da budu suprotne jedna drugoj, a to nikako ne znači ni da su one izjedna-

čene, ni da su pobrkane: ubeđljivost umetničkog ostvarenja potiče upravo iz njihove saglasnosti.

... Kao otkriće jednog naročnog vida stvarnosti, umetnost sadrži objektivnu istinu, i kao što svaka istina do koje ljudsko društvo dolazi ne može da ostane jednostavna konstatacija, već nužno iziskuje određene akcije, tako i umetnička istina ne može biti i nikada nije ni bila, samo konstatacija činjenica. Svakako je umetnost i ogledalo društva (tačnije: određenih doba i sredina), ali ona nije samo ogledalo. Umetnička istina, bez obzira na postojanje ili nepostojanje subjektivne volje i svesti umetnika, neizbežno dobija svoju društvenu ulogu, postaje jedno od najdragocenijih oruđa za ostvarenje ciljeva koji treba da doprinesu napretku čitavog društva.

Umetnička istina otkriva ono što je najprirodnije ljudsko u odnosima ljudi... Ljubav ne

može da vidi astronom kroz svoj teleskop, ni biolog kroz svoj mikroskop, ni ekonomist kroz svoje statistike, ali je umetnik kadar da je izrazi, otkrivajući nam njene lepote i njene istine...

... Ubeđljivost jednog umetničkog ostvarenja potiče od umetničke istinitosti koju ono sadržava. Ali na koji se način postiže ta istinitost? Svakako pre svega time što će umetničko ostvarenje biti verno stvarnosti. No da vernost stvarnosti ne postiže se prostim nabrojanjem činjenica, ne postiže se opisom, ma koliko bio savestan i podroban, već se ona postiže ako se kroz umetnička ostvarenja izrazi sam proces, sama potkrepjivost stvarnosti, život u njegovim konkretnim vidovima...

Lengston Hjuz

CRNAC GOVORI O REKAMA

*Za mnoge reke sam znao:
Reke iskonske kao svet, koje su tekle dok još u
ljudskim venama krv nije bila potekla.*

Moja je duša duboka kao reke.

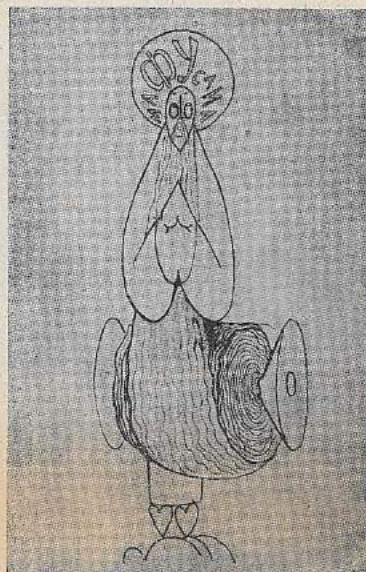
*Kupao sam se u Eufratu kad zore behu mlade,
Sagradio sam kolibu pokraj Konga i on me
uspavljivao.*

*Posmatrao sam Nil i podigao piramide kraj njega.
Kada je Abe Linkolin siao u Nju Orleans, čuo
sam pesmu Misisipija i video njegovu mu-
ljevito ano pozlačeno zalaskom sunca.*

*Za mnoge reke sam znao.
Prastare, mutne reke.*

Moja je duša duboka kao reke.

(Preveo Dragoslav Andrić)

ilustracija vladimira mojkovskog

PISMO DJECI U LITL ROKU

Kako ćete se osloboditi ljepljive boli
koja razara tkivo ovih dana,
koji nose svoj broj
i svoje svetlo bez sunca,
(opska krv noža
prodrla je radost vaših igara)
kako ćete pobjeći od sjećanja i samoće
kojom bol zakapa mrtve
i uvijek posljednje na stranicama povijesti,
od debila utaknutog u vaš mir,
koji sve više postaje hipotetičan,
sve više neposjedovan,
kako izbrišati biljege krvi
što ostaju na rubovima vašeg tijela,
u soku vaše nade
da ipak nije tako,
da ipak nije istina,
keko sačuvati srž ljubavi
jer utroba vaše čežnje
već je osakaćena prizorima
urezanim u stupove srama,
na pločama svih groblja,
na stranicama propovijedi i molitava,
keko riječima pobijediti barut
i upriane nagone puti,
kako obraniti nevinost krajolika
od oštarih zubi mržnje
što je donosi voda
zla od strasti ubica,
keko učiniti da te čuju djeca,
da ti vjeruju,
da te poslušaju
i prestanu rasti,
i ustanu
protiv boje hostija,
protiv boje anđela,
za crnu ljubav zemlje.

Irena Vrkljan

Boris Pasternak

SELJACI I FABRIČKI RADNICI

Mart je
A vejavica još
Zasipa sve boje na karti.
Citava zemlja spava
kao čmavalac.
Sneg leži na granju
Na vodovima
Na ograncima partija
Na kokardama dragona
Na železničkim šinama.

No ne veseli daljina,
Ma kako užinulo u sebi prostranstvo —
Na tisuću orsta u širinu
Do neba
Kao rakijski talog
Zaudara beda
Gasovima iskuverenog nastija
Šibajući na mrazu
Bedom od sto gradi.

I evo već
Kod gospode
Razbijaju vatrogasni pribor,
I gomilama požara
Komanduje more brada,
I unakažuju strasti,
I pomažu konjanici
I razleže se besno:
Ustaj
Diži se
Radni narode!

I jure, i jure
Na sankama
Kroz tišinu između šuma,
U onom u čemu su legli,
U onom u čemu su iz svojih soba
Pobegli iz sve snage
Kad im je sve izgorelo.

I celim putem
Iznad borika
Čara zamrznuti mesec
I štrci iznad sanki
I krivi se
Crveni petao.
Naginjući se nad sanke
Jele dišu
Dime se i uzdišu.
Gle opet vatre.
Tamo je srez.
Eno prijateljskog doma ispravnik.
Vozovi još jure.
Svi govore samo o opštem štrafku
Koji sad krstari
Po gradskim ulicama.

Preveo Petar Vujičić